

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гумаїтарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Корекція звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями засобами дидактичних ігор та вправ

Виконала здобувачка освіти групи СОМ(Л)-2

спеціальності 016 Спеціальна освіта

Мамай Дар'я Сергіївна

Керівник: Дергач М.А.

Рецензент: Баранець І. В.

Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя

2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота: 58 с., 2 табл., 2 рис., 54 джерела.

Об'єкт дослідження: звукова культура мовлення дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Предмет дослідження: дидактичні ігри та вправи як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність підбраного комплексу дидактичних ігор та вправ щодо корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Методи дослідження: теоретичний, емпіричний, математико-статистичний.

Виховання звукової культури мовлення – одне з основних завдань розвитку дитини дошкільного віку, оскільки саме дошкільний вік є найпозитивнішим для її вирішення. Цілеспрямована робота педагога над корекцією звуковимови дошкільників забезпечує оволодіння дошкільнятами фонетичними засобами мови і усвідомлення їх, що дає дитині можливість використовувати мову як засіб спілкування і забезпечує підготовку до навчання грамоти. У дошкільному віці найефективнішим засобом корекції звуковимови є гра, а дидактичні ігри – один із засобів корекції фонетичних порушень мовлення дошкільників.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ТА ВПРАВИ, ДІТИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗВУКОВА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ,
ЗВУКОВИМОВА, ФОНЕТИЧНЕ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ

ВСТУП

Виховання звукової культури мовлення – одне з основних завдань розвитку дитини дошкільного віку, оскільки саме дошкільний вік є найпозитивнішим для її вирішення. Мовна освіта дошкільнят і молодших школярів, у тому числі вміння чітко вимовляти й розрізняти звуки, розвинені органи артикуляції, правильна структура речень, зв'язне висловлювання, є необхідною умовою загального розвитку особистості. оскільки, опановуючи мовою, дитина пізнає навколишній світ і себе, засвоює норми соціальної взаємодії, вбирає у себе культуру народу, створену поколіннями.

Як свідчать дослідження Р. Левіна, А. Ястребової, Г. Каше, Л. Спірового, М. Шеремет, Ю. Базими, С. Пахомової та ін. недосконале мовлення може негативно вплинути на формування письма, тому діти, які мають вади мовлення як правило осить складно опановують письмо і читання. Такі дані дають нам можливість говорити про те, що культуру мовлення потрібно виховувати у дитини ще в дошкільному віці, тому що у цьому віці мовлення є найбільш гнучким та податливим до корекції та розвитку, і, відповідно порушення мовлення піддаються більш швидкоу та простішому виправленню [19], що і визначає надзвичайну актуальність вивчення проблеми корекції звуковимови в дітей дошкільного віку.

Проблема розвитку звукової культури мовлення в період дошкільництва розглядалася класиками дошкільної педагогіки Є. Аркіна, Є. Водовозової, С. Русової, Є Тихеєвої та ін. Також слід зауважити, що у концепції національного виховання С. Русової центральне місце, належить питанню розвитку культури національного мовлення дітей-дошкільників. На думку педагога, опанування рідною мовою є найважливішим завданням системи виховання дошкільників.

У дошкільному віці саме гра є найефективнішим засобом корекції звуковимови. Гра відіграє велике значення для розумового, фізичного та

естетичного виховання дітей. Дидактична гра і вправи розглядаються як один із засобів у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку. Отже, питання навчання дошкільнят правильній звуковимові є значущим і актуальним, що і зумовлює вибір теми цього дослідження.

Об'єкт дослідження: звукова культура мовлення дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Предмет дослідження: дидактичні ігри та вправи як засіб корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність підбраного комплексу дидактичних ігор та вправ щодо корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу теоретичних підходів і сучасної практики виявити шляхи вирішення питання корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями.

2. Розглянути процес формування звукової вимови у дітей старшого дошкільного віку та виявити рівні сформованості звуковимови у старших дошкільників з фонетичними порушеннями мовлення.

3. Визначити вплив дидактичних ігор та вправ на корекцію звуковимови дошкільників із фонетичними порушеннями мовлення.

4. Підібрати та експериментально перевірити ефективність використання дидактичних ігор та вправ в процесі корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження:

– теоретичні: аналіз і синтез, які застосовувались на етапах визначення цілей, предмета, гіпотези і завдань дослідження, а також у

підборі дидактичних ігор і вправ для виховання звукової культури мовлення дітей, в оцінці результатів дослідження;

– емпіричні: діагностичні методики, спостереження, бесіда, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи);

– методи математичної обробки отриманих даних.

В роботі використано діагностичні методики

– дослідження мовленнєвого розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку за «Альбомом для обстеження мовлення дітей» автора Г. Блінової;

– «Повтори за мною»: на виявлення вміння озвучувати слова з правильною вимовою однакових звуків у різних позиціях;

– «Який звук?»: на визначення рівня усвідомленого вимовляння дітьми твердих та м'яких приголосних, сформованість вміння вимовляти їх правильно у різних позиціях;

– «Вгадай, скільки звуків»: на вміння дитини визначати порядок звуків у слові, розрізняти голосні і приголосні звуки;

– «Покажи картинку»: на вміння дітей розрізняти які близькі за звучанням слова.

Дослідження стану сформованості звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку проводилося на базі закладу дошкільної освіти комбінованого типу № 189 «Ромашка» Запорізької міської ради.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що розроблено критерії, показники та рівні сформованості у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення; розроблено та апробовано комплекс дидактичних ігор та вправ щодо виховання звукової культури мовлення старших дошкільників з фонетичними порушеннями мовлення.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 54. Загальний обсяг 59 сторінок, основного тексту – 53.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження щодо виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення засобами дидактичних ігор та вправ були зроблені наступні висновки.

1. Виховання звукової культури мовлення, зокрема правильної вимови мовних звуків є однією із найважливіших ланок становлення мовлення дитини дошкільного віку. Процес опанування дитиною правильної звуковимови є складним і поступовим. Звуки рідної мови засвоюються лише в процесі поступового опанування навичками вимови окремих слів і цілих фраз. Опанування мовленням – складний психічний процес, успішність протікання якого залежить від багатьох чинників і має безпосередній вплив на подальший розвиток дитини.

Встановлено, що мовлення розвивається за умови того, що головний мозок, слух, дихання та артикуляційний апарат дитини досягають певного рівня розвитку. Проте, але наявність у дитини достатньо розвинутого мовленнєвого апарату, сформованого мозку, хорошого фізичного слуху, не гарантує дитині успішний мовленнєвий розвиток. Щоб у неї з'явилося і надалі правильно розвивалося мовлення, потрібне мовленнєве середовище. Систематичні зусилля з розвитку мовленнєво-звукової культури допомагають дітям формувати та вдосконалювати фонологічні та фонематичні процеси під час мовленнєвого розвитку, без яких неможливе подальше оволодіння рідною мовою, а отже й подальше успішне навчання в школі.

2. Дошкільний вік є найбільш сприятливий період в онтогенезі людини щодо остаточного становлення всіх звуків рідної мови. Особливості формування звуковимови у дітей дошкільного віку визначаються специфікою їх фізичного, психічного та соціального розвитку. Оволодіння артикуляцією

всіх звуків рідної мови передбачає оволодіння правильною слововимовою з урахуванням літературної норми. Головними напрямками логопедичної роботи з дітьми цього віку є вдосконалення артикуляційного апарату дітей, фонематичного слуху і техніки мовленнєвого дихання.

Формування звуковимови в період дошкільного дитинства відбувається поетапно і має свої особливості в залежності від віку дитини.

Цілеспрямована робота логопеда над звуковимовою старших дошкільників забезпечує оволодіння ними фонетичними засобами мови і усвідомлення їх, що дає дитині можливість використовувати мову як засіб спілкування і забезпечує підготовку до навчання грамоти.

Результати контактального етапу експерименту показали, що 52 % дошкільників мають середній рівень звуковимови, це свідчить про те, що окремі звуки дитина спотворює, або один звук замінює іншим (частіше за все це стосувалося сонорних звуків); 42 % дітей мають низький рівень звуковимови: ці діти деякі звуки взагалі не вимовляють, а вимова інших дається їм складно, і лише 6 % випробуваних з фонетичними порушеннями мовлення мають високий рівень звуковимови, це означає, що ці діти правильно вимовляють усі звуки, вони розпізнають їх у словах.

Узагальнюючи отримані результати зазначаємо, що в цілому випробувані вимовляють звуки рідної мови, вміють диференціювати близькі й схожі звуки, визначати кількість звуків у словах, інтонаційно виокремлювати окремий звук з поміж інших, визначати кількість звуків у словах. Водночас, у групи впробуваних спостерігаються недоліки у звуковимові, тому для проведення ефективної корекційно-виховної роботи були підібрані дидактичні ігри і вправи спрямовані на корекцію звуковимови старших дошкільників з фонетичними порушеннями мовлення.

3. Визначено, що у вихованні звукової культури мовлення дитини велике значення відіграє ігрова діяльність. Доведено, що гра – основний вид діяльності дошкільника, одна з характерних закономірностей дитячого розвитку. Гра як форма діяльності сприяє гармонійному розвитку психічних

процесів дитини, зокрема і мови, мислення, пам'яті, особистісних якостей, інтелекту тощо. Доведено, що формування дитини в ігровій діяльності здійснюється значно швидше та потужніше.

Гра – це універсальна форма діяльності, всередині якої відбуваються основні прогресивні зміни в особистості та психіці дитини дошкільного віку, вона визначає її ставлення до оточення однолітків та дорослих людей, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності.

Дидактична гра – це навчальна гра, яка використовується в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти для набуття, закріплення і уточнення дитиною знань про довкілля. Дидактичні ігри, ігрові заняття та завдання підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють навчальну діяльність, вносять до неї елемент цікавості.

4. Запропоновано дидактичні ігри та вправи для виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення, які не тільки значно покращили фонетичні характеристики мовлення старших дошкільників, а й забезпечили інтерактивність та зацікавленість дітей у процесі навчання. Кожна дидактична гра та вправа має чітку структуру та мету, що дозволяє ефективно розвивати мовленнєві навички у дошкільників, підвищити якість роботи над постановкою звуків, формувати мовленнєве дихання, розвивати артикуляційний апарат тощо.

Підтвердженням ефективності використання в процесі виховання звукової культури мовлення старших дошкільників з фонетичними порушеннями мовлення підібраних дидактичних ігор і вправ підтверджено результатами контрольного етапу експеримента: кількість дітей із низьким рівнем звукової культури мовлення зменшилася на 19 %; дітей, які володіють високим рівнем правильної звуковимови збільшилося на 29 %, із середнім рівнем – на 6 %.

Отже, результати проведеного дослідження зафіксували якісні зміни у кількісному вираженні рівнів вихованості правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з фонетичними порушеннями мовлення засобами дидактичних ігор і вправ, що дає підставу стверджувати про ефективність підібраних дидактичних ігор та вправ.

